

Kulttuurihistorialliset arvot suhteessa Nygrannaksen alueen kehitykseen

19.9.2024

NOMAJI

Sisällys

Johdanto 3

Yhteenvedo maisematarkastelusta 4

Yhteenvedo suppeasta rakennushistoriallisesta selvityksestä 5

Maisema-arvot suhteessa alueen kehitykseen 6

Kaava-alueen tarkastelu 7

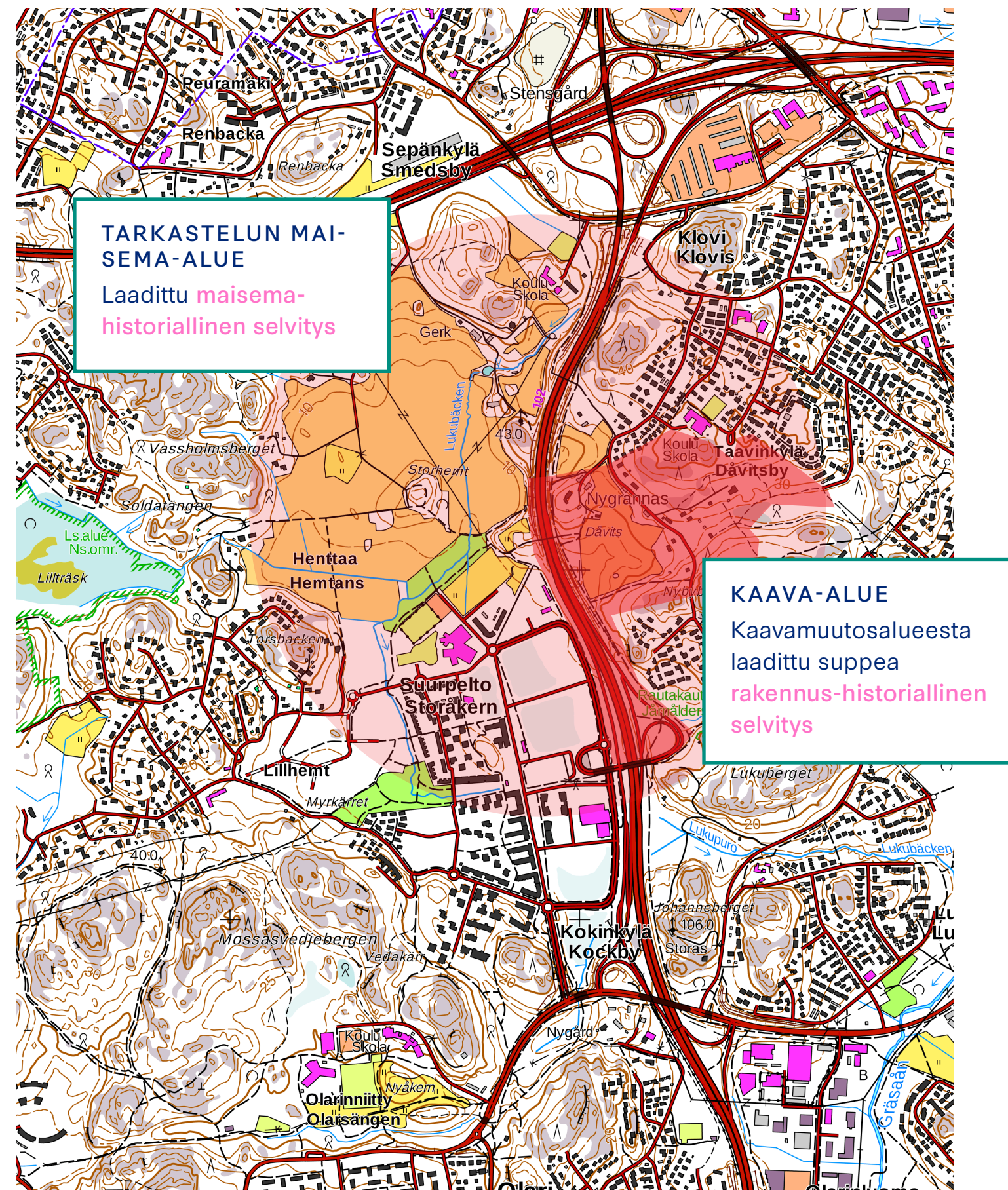
Anni Järvitalo ja Kaisla Rahkola, Nomaji maisema-arkkitehdit Oy
Markus Einola ja Sebastian Lönnqvist, ERAT arkkitehdit
Esiteoksen kuvat ovat tekijän, ellei toisin mainita.

- ◀ Näkymä itään kohti Stor-Hemtin tilaa vuonna 1950. Oikealla takana Dåvitsbyn Nygrannaksen tilan peltoja.
Kuva: Espoon Kaupunginmuseo

Tarkastelualue ja selvityksen tavoitteet

Yhteenveto Nygrannaksen alueen kulttuurihistoriallisten arvojen suhteesta alueelle laadittuun kaavamuutosehdotukseen pohjautuu alueen maisemahistorialliseen selvitykseen (Nomaji maisema-arkkitehdit, 2020), sekä suppeaan rakennushistorialliseen selvitykseen (Erat arkkitehdit, 2020). Maisemahistoriallisessa selvityksessä tarkasteltiin laajemmin Storhemtinmäkeä ympäröivää historiallista kylämaisemaa, johon Nygrannaksen alue liittyy/on liittynyt. Rakennushistoriallinen selvitys keskittyi kaavamuutosalueen rakennuksiin, rakennelmiin ja reitteihin.

Selvityksessä on tarkoitus tuoda esiin miten ehdotettu kaavamuutos vaikuttaa alueen kulttuurihistoriallisten arvojen säilymiseen. Lisäksi ehdotuksessa tuodaan esiin suunnitteluratkaisuja, joilla rakennushistorialliset ja maisemahistorialliset arvot on huomioitu.

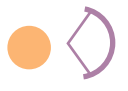
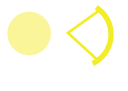

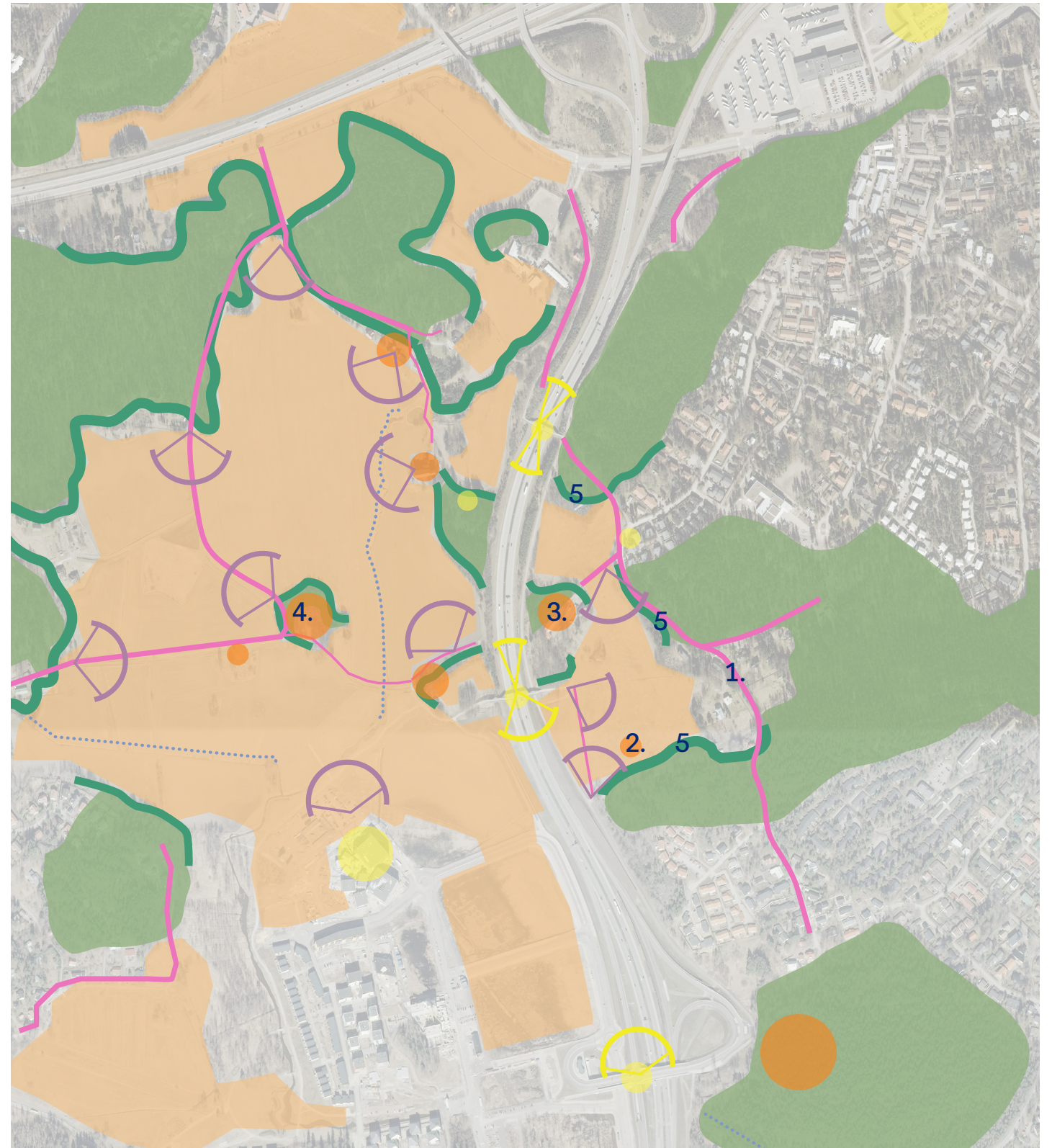
Kaava-alueen ja maisemahistoriallisen selvityksen aluerajaukset peruskartalla.

Yhteenvedo maisematarkastelusta

Vanhimmat säilyneet kerrostumat

- Nygrannaksentien ja Uudenkyläntien linjaus on maisemassa pitkään säilynyt elementti (1). Merkitty Kuninkaan kartastoon 1871-1872.
- Metsäiset kummut ja puuryhmät ovat luoneet avoimeen peltomaiseman kiintopisteitä. Tällaisia ovat esimerkiksi peltojen raivauksessa syntyneiden kivikasojen ympäristöön kasvaneet avoimen paikan komeat puuryhmät (2).
- Nygrannaksen tilan lähiympäristö on säilynyt avoimena ja se erottuu edelleen metsäisenä saarekkeena, tilanmäkenä (3).
- Storhemtin mäki luo maisemaan selkeän maamerkin ja sitä ympäröiviltä reiteiltä avautuu maatalousmaisemaan näkymiä (4).
- Möilimäen ja Nygrannaksen peltoja ympäröivien metsien reunat ovat pysyneet osittain samoilla kohdin, vaikka näkymät reiteiltä pellolle ovat sulkeutuneet umpeenkasvamisen myötä (5).

- Historialliset maamerkit ja luonteensa säilyttäneet näkymät
- Modernit maamerkit ja näkymät
- Säilyneet reitit
- Säilyneet puuston reunat
- Säilyneet vesiuomat
- Säilyneet metsäselänteet
- Avoimena säilyneet alueet

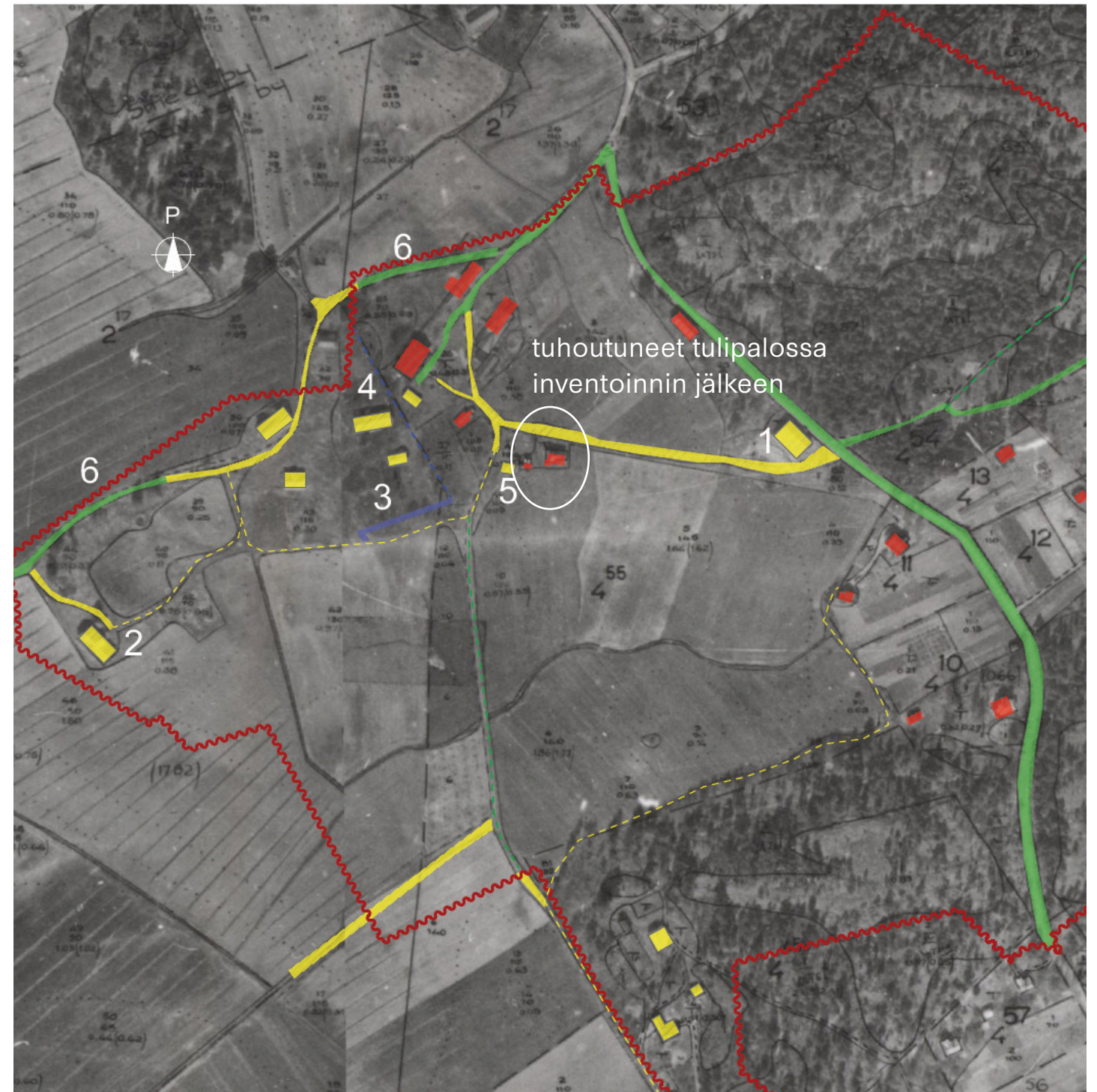

Yhteenvedo suppeasta rakennushistoriallisesta selvityksestä

- Tämä selvitys on suppea rakennushistoriallinen selvitys, jossa ei ole yksityiskohtaisesti tutkittu alueen yksittäisten rakennuksien rakennushistoriaa eikä inventoitu niiden sisätiloja. Selvityksessä ei ole suoritettu rakenneavauksia tms. tarkempia inventointitutkimuksia.
- Alueella ei ole säilynyt huomattavia rakennus- ja tai kulttuurihistoriallisia kohteita. Arvokkaimmat alueen säilyneistä rakennuksista on rakennusajankohdalleen varsin tavanomaisia eivätkä ne edusta aikansa parhaimmistoa.
- Lähes kaikki alueen säilyneistä vanhimmista asuinrakennuksista on muutettu siten, että niiden alkuperäinen asu on muuttunut lähes tunnistamattomiksi. Vanhimmat talousrakennukset ovat lähes kaikki teknisesti huonossa kunnossa tai purkukuntoisia.
- Alueella voidaan havaita mielenkiintoisia kivimuureja, osa tosin kasvuston peitossa, jotka heijastavat vanhoja maalaispihapiirejä. Tässä selvityksessä ei ole tutkittu niiden alkuperää ja ikää.
- Alueen arvokkaimmiksi kohteiksi nousevat Dävitsbyn kylämäen vanhan päärakennuksen Nygrannaksentie 21 pihapiiri ja niitä ympäröivä alue kivimuureineen sekä vanhoine puustoineen sekä Uudenkyläntie 5-7 asuinrakennus. Muualla alueella sijaitsee muutama mielenkiintoinen talousrakennus. Alueen reitistö on itsessään historiallinen.

- 1 Nygrannaksen tilan aitta/riihi, tuhoutunut 2015 jälkeen
- 2 Vävarsin kummun asuinrakennuksen perustuskivet, Hakanpää, 2005, s. 26.
- 3 Vanha kivimuuri vaahterametsikössä
- 4 Mahdollinen kivimuurin jatke tai vanhoja perustuskiviä
- 5 Rakennuksen perustuskiviä maastossa
- 6 Vanha Dävitsby-Hemtans kylätien osa, Nygrannaksentie 21 osalta kasvanut umpeen.

- Alueen rajaus
- Rakennusten säilyneisyys, 2020 tilanne
- Puretut rakennukset
- Säilyneet kulkuyhteydet, tiet ja polut
- Poistuneet kulkuyhteydet, tiet ja polut
- Kivimuuri

Maisema-arvot suhteessa alueen kehitykseen

Maisemakokonaisuuden tarkastelu

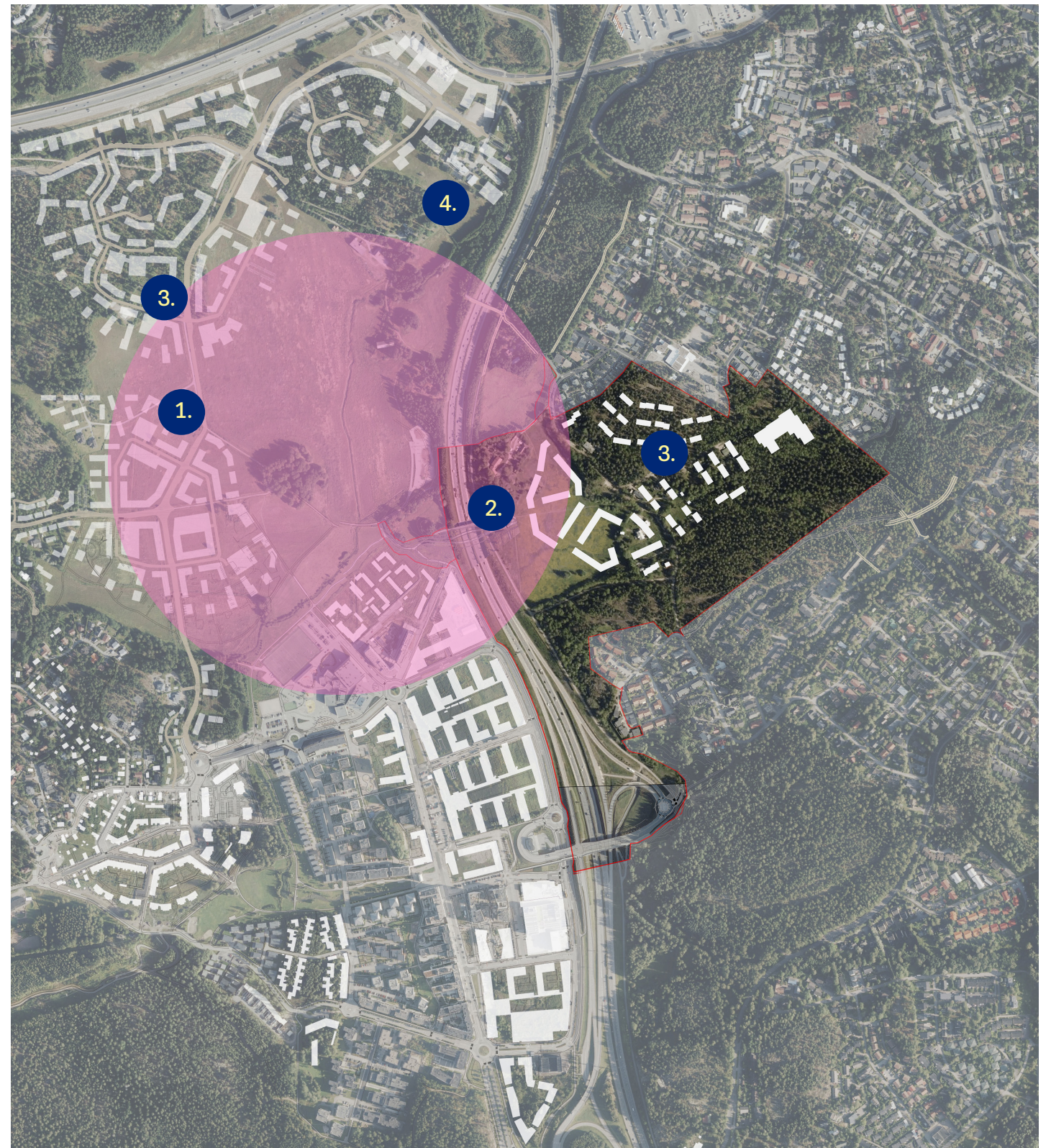
Maisemahistoriallisessa selvityksessä tuotiin esiin säilynyt Smedsby - Hemtans - Dävitsbyn kylämaisema, jossa erityisesti Storhemtinmäki on edustavasti säilynyt muinaismuisto. Kylämäkien maisemallinen arvo perustuu niitä ympäröivään avoimeen maisematilaan, jossa ainakin osittain on säilynyt viljelytoimintaa. Kulttuurihistoriallisten arvojen kannalta ongelmallisimmaksi muodostuikin rakentaminen peltoaukealla. Suurpellon pohjoispuoleisten peltöjen rakentaminen heikentää arvokkaan maisemakokonaisuuden säilymistä ja muuttaa alueen luonnetta merkittävästi (1). Avoimen maisematilan pienenemisen lisäksi tilaa rajanneet metsänreunat häviävät tai siirtyvät uuden rakentamisen myötä. Maisematila ei enää rajoitu metsäisiin selänteisiin, vaan rakennusten luomaan seinämään. Historiallisten maamerkkien (kyläkumpujen ja rakennusten) merkitys vähenee, mitä pienemmäksi avoin maisema niiden ympärillä kutistuu.

Typologialtaan pienimittakaavaiset, luontevasti selänteiden rinteille sovitut rakennukset, joilla on laaja ja vehreä pihapiiri vaikuttavat kulttuurihistoriallisesti arvokkaan maiseman luonteeseen vähiten. Myös rakennusmateriaaleissa voidaan huomioida alueen historia. Tehokas rakentaminen on maiseman kannalta perusteltua sijoittaa Suurpellon alueelle Kehä II:n ja Turunväylän läheisyyteen jättäen kuitenkin Dävitsbyn (Nygrannaksen tila ja Vävarsinkumpu), Storhemtinmäen ja Smedsbyn (Gerkin tila) kyläkukkuloiden ympäristöt avoimeksi.

Historiallisia kyläpaikkoja on mahdollista aktivoida uusilla toiminnoilla ja tehdä niistä luonteeltaan julkisempia (esim. Smedsbyn koulu, 4). Näin maisemalliset maamerkit säilyvät ja kyläpaikat ja/tai pihapiirit aktivoituvat nykyaikaisilla toiminnoilla. Nygrannaksen tilan rakennuksiin voidaan sijoittaa julkinen toiminto tai palvelu. On tärkeää, että tällöinkin pihapiirin luonne säilytetään. (2)

Maisema-arvojen säilyttämisen kannalta on merkittävää, että selänteiden olevaa puustoa saadaan säilytettyä rakentamisesta huolimatta (3). Tämä on mahdollista kaavaehdotuksessa esitetyn asuinpientalojen (AP) korttelialueella. Lisäksi selänteille sijoittuvien uudisrakennusten pihapiirit voidaan kasvillisuuden avulla liittää luontevasti metsärinteisiin.

Kuva: Kehä II:n länsipuoleisen uuden rakentamisen määrä ja sijainti ovat päivittyneet kuvan osoittamasta tilanteesta. Nygrannaksen kaava-alueen suunniteltu rakeisuus päivitetty 2024.

Kaava-alueen tarkastelu

Rakennushistorialliset ja maisemalliset arvot

Kaavamuutoksen ehdottama rakentaminen Nygrannaksen pelloille muuttaa maisematilan luonteen sulkeutuneeksi suurimmalla osalla aluetta. Pieni avoimeksi jäävä alue tulee rajautumaan kasvillisuuden ja pinnanmuotojen sijaan rakennetulla infrastruktuurilla (1). Dävitshyn asuinpaikkaa ei enää pysty maisemassa havaitsemaan erilliseksi peltojen ympäröimäksi pihapiiriksi. Sen rooli maisemakuvassa pienenee viereen rakennettavan kerrostalokorttelin vuoksi. Kyläkukkulun voi suunnitelman toteutuessa erottaa maisemassa ainoastaan pihapiirin vanhan puuston latvusten perusteella. Etelän suunnasta näkymä kohti Nygrannaksen tilaa säilyy osittain avoimena, mutta Taavinkylänkaaren ja pyöräbaanan rakentaminen muuttaa sen luonnetta. (2)

Kaavaehdotus huomioi metsäiset selänteet olennaisena osana eteläisen Espoon maisemaa. Uudenkylänmäki ja metsät Taavinsuon sunntaan (7) säilytetään virkistysalueena. Nygrannaksenhaan rinnemetsät säilytetään VL-alueena. Selänteiden rinteeseen ehdotetut rakennustypologiat mahdollistavat ainakin osittain kasvillisuuden säästämisen. Tarkemmassa suunnittelussa rakennusten, pihojen materiaaleilla ja kasvillisuudella voidaan pyrkiä liittämään ne ympäristöön luontevasti. (8)

Dävitshyn Nygrannaksen tilan pihapiiri on jakautunut kahteen ja erottunut muista asuinpaikoista jo Kehätien rakentamisen myötä. Suunnitelmassa esitetyn Kehä II:n ylittävän vihersillan (3) voidaan nähdä parantavan yhteyttä historiallisen pihapiirin kohdalla. Vihersillan suhteen täytyy huomioida, ettei se vahingoita maastossa olevaa vanhaa kivimuuria.

Dävitshyn kyläkukkulun sisällä rakennukset ja vanhat reitit voidaan säilyttää ja pihaan kulkeminen järjestää pohjoispuolelta, jossa on sijainnut Dävitshyn ja Hentshyn välinen kulkureitti. Kukulaa ympäröivästä puustosta osa joudutaan poistamaan kerrostalokorttelin rakentamisen seurauksena. (4)

Nygrannaksentien säilyminen virkistysyhteytenä tukee kulttuurihistoriallisten arvojen säilymistä. (5)

Historialliset maamerkkejä, kuten peltojen keskelle jääviä maisemapuita voidaan mahdollisesti säästää sijoittamalla liikennejärjestelyt huolellisesti. (6)

Kaavan suojelumerkinnyt

Espoon kaupunginmuseon ja Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksena on päädytty esittämään kaavaan suojelumerkintä osaan vanhoista rakennuksista sekä lisäksi muinaismuistoalue.

Lista suojelumerkinnän saavista rakennuksista (numerointi viittaa selvitykseen ERAT, 2020, Suppea rakennushistoriallinen selvitys asemakaavoitusta ja -muutosta varten):

AR 63.1 Kiinteistötunnus 49-407-4-63, Nygrannaksentie 21, asuinrakennus ja kolme talousrakennusta

10.1 Kiinteistötunnus 49-407-4-10, Uudenkyläntie 5-7, asuinrakennus

10.2 Kiinteistötunnus 49-407-4-10, Uudenkyläntie 5-7, talousrakennus

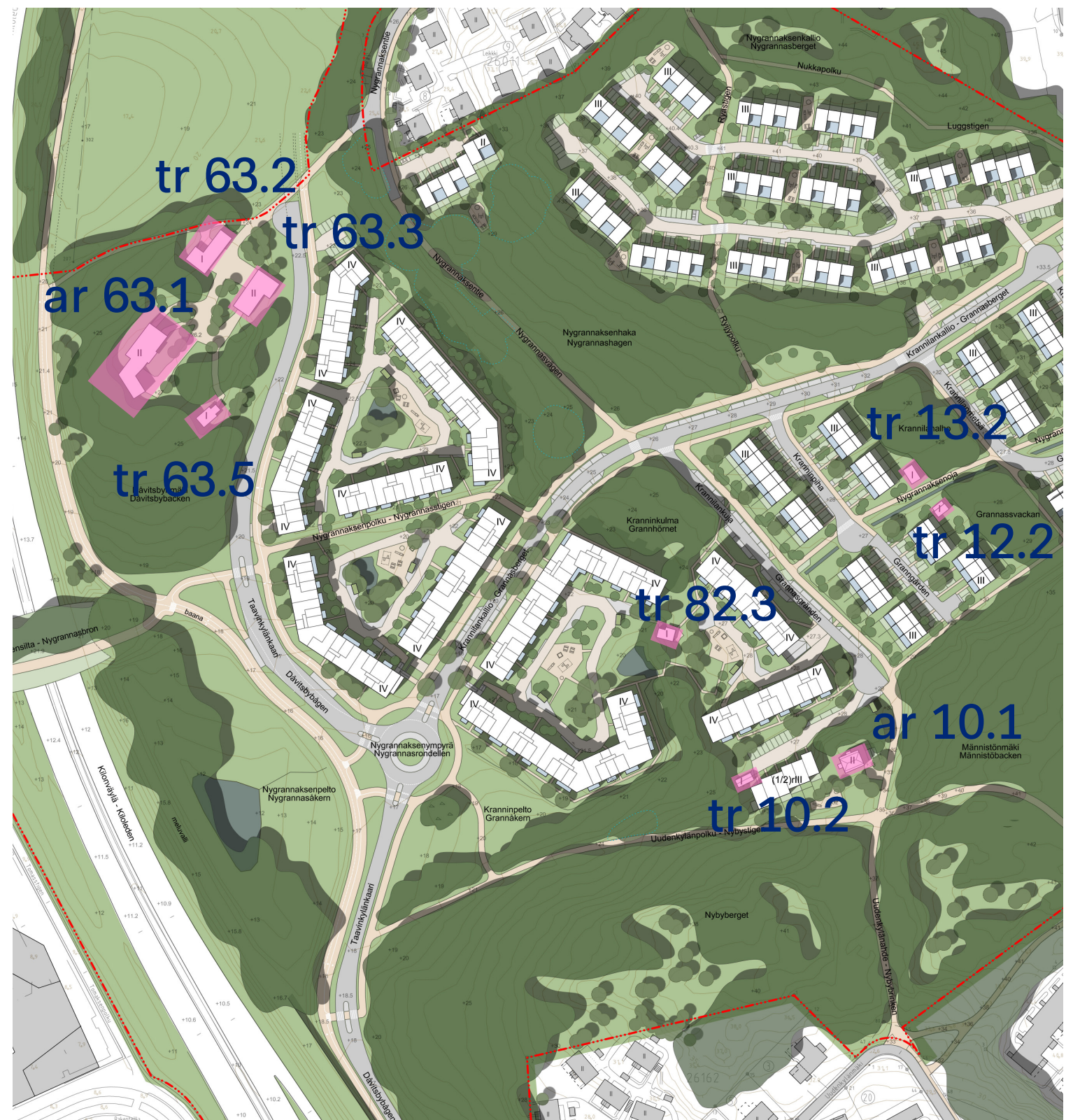
12.2 Kiinteistötunnus 49-407-4-12, Uudenkyläntie 6, talousrakennus

13.2 Kiinteistötunnus 49-407-4-13, Uudenkyläntie 4, talousrakennus

82.3 Kiinteistötunnus 49-407-4-82, Uudenkyläntie 3a, talousrakennus

Sm-aluearajaus:

Alueen osa, jolla sijaitsee muinaismuistolaita rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä. Aluetta koskevista toimenpiteistä ja suunnitelmista on neuvoteltava museoviranomaisen kanssa.

NOMAJI

Nomaji maisema-arkkitehdit Oy
Meritullinkatu 11 D, 00170 Helsinki
+358 (0)44 066 6775, nomaji@nomaji.fi

Arkkitehtitoimisto Erat Oy
Porintie 1, 00350 Helsinki
+358 (0)50 588 6328
sebastian.lonnqvist@erat.com